

УДК 330.322

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Кисіль С.С.

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

У статті розкрито економічний зміст державного регулювання діяльності сільськогосподарських підприємств. Представлено сутність фінансової підтримки аграрної галузі. Презентовано позиції України у глобальному рейтингу інноваційності та за рівнем глобальної конкурентоспроможності. Ідентифіковано існуючі проблеми фінансування інноваційної діяльності в Україні. Виявлено сучасні тренди державної фінансової підтримки діяльності підприємств. Запропоновано пріоритетні напрями державного регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: державне регулювання, державна фінансова підтримка, фінансове забезпечення, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, сільськогосподарські підприємства, аграрна галузь.

Постановка проблеми. Аграрна галузь стала не тільки локомотивом національної економіки, а безперечно є драйвером економічного прогресу в Україні, є однією з найперспективніших галузей економіки України, але для свого успішного розвитку потребує зваженої та збалансованої державної фінансової політики та державної підтримки.

Конкурентоспроможність національної економіки можлива лише за умови формування нової парадигми економічного розвитку, що ґрунтується на інноваціях. Сучасним вектором економічного зростання є активізація інноваційних процесів, в тому числі інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств.

Скорочення державних фінансових можливостей та зменшення джерел і обсягів власних фінансових ресурсів, актуалізують питання фінансового забезпечення діяльності та розвитку сільськогосподарських підприємств. Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств уможливується наявністю дієвої системи їх фінансування. Формування та функціонування такої системи передбачає активну участь держави у процесах регулювання та підтримки фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням проблематики державної підтримки сільськогосподарських підприємств приділено багато уваги такими вченими, як В. Андрійчук, В. Бойко, П. Гайдучський, Ю. Лузан, В. Месель-Веселяк. В своїх наукових працях вони доводять необхідність та доцільність підтримки діяльності сільськогосподарських підприємств з боку держави. Питанням системи фінансового забезпечення, інструментам та методам фінансування і механізму фінансових відносин в аграрній галузі присвячені наукові дослідження П. Саблука, О. Непочатенко, О. Гудзь, І. Зеліско, П. Стецюка. Незважаючи на активні дослідження визначеної проблематики, доцільним є обґрунтування необхідності державного регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Невирішені частини загальної проблеми. В наукових дослідженнях вчених не отримали належного висвітлення питання державної підтримки фінансування інноваційної діяльності

сільськогосподарських підприємств. Дослідження потребують питання державного регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Мета статті. Головною метою дослідження є виявлення основних складових державної політики фінансової підтримки інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств та розробка основних напрямів державного регулювання фінансового забезпечення їх інноваційного розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Посилення процесів глобалізації та загострення проблем забезпеченості продовольчою продукцією населення світу, потребують розвитку вітчизняної аграрної галузі на якісно новій інноваційній платформі. Україна посіла 50 місце у глобальному рейтингу інноваційності Global Innovation Index у 2017 р., причому за окремими компонентами індексу («інноваційні зв'язки», «засвоєння технологій», «креативні товари і послуги», «вплив знань») український бізнес перебуває на дуже низьких позиціях [6]. За даними Всесвітнього економічного форуму, Україна протягом 2012–2017 років посіла 85 місце за Індексом глобальної конкурентоспроможності, що свідчить про погіршення рейтингу країни в порівнянні з 73 місцем у 2012–2013 рр [5]. Така негативна тенденція щодо конкурентоспроможності національної економіки та її інноваційності, торкається багатьох галузей і демонструє надзвичайну важливість розв'язання цього питання для аграрної галузі, яка має значний потенціал зовнішньоекономічної діяльності та інтегрується у світовий ринок.

Інноваційний розвиток сільськогосподарських підприємств уможливується наявністю високого рівня розвитку науки та освіти в країні, впровадженням у сільськогосподарське виробництво сучасних досягнень науково-технічного прогресу, новітніх технологій та результатів науково-дослідних робіт світового рівня. Щодо застосування інновацій в аграрній сфері, зазначається, що «...основу подальшого розвитку аграрного сектора економіки в даний час складають науково-технічний прогрес, застосування передових технологій у поєднанні з сукупністю організаційно-економічних заходів. Особливу актуальність має формування нового технологічного укладу,

основа якого – інновації, що базуються на використанні електроніки, робототехніки, обчислювальної техніки, телекомунікацій, генної інженерії тощо, тому на перше місце виходять питання поширення інновацій в агроекономіці» [9].

Реалізація інноваційного вектору діяльності сільськогосподарських підприємств можливі лише за активної участі та підтримки держави, яка повинна створювати умови, що дозволяють всім суб'єктам ринку інновацій розробляти їх, просувати і впроваджувати у виробництво. Держава також є основним суб'єктом, який може забезпечити сприятливі правові, інституційні умови інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств та стимулювання інновацій. Держава може виступати як суб'єкт господарювання і організатор централізованих капітальних вкладень в інноваційну діяльність. Також, держава повинна стимулювати та формувати попит на інноваційну продукцію, виконувати функції її замовника.

Проте, державна підтримка аграрної галузі концентрується навколо таких напрямів: розробка та реалізація різноманітних програм розвитку сільського господарства; підтримка сільськогосподарських підприємств шляхом дотацій, субсидій і субвенцій; надання сільськогосподарським підприємствам кредитів і позик на пільгових умовах; страхування сільськогосподарської діяльності; розвиток зернового виробництва [3].

В Україні не сформована загальнодержавна стратегія інноваційного розвитку та розроблена міжнародними експертами «Цифрова адженда 2020» поки ще нереалізована. Про низьку інноваційну активність підприємств свідчать показники обсягів реалізованої інноваційної продукції в Україні. За рівнем технологічності українська промисловість на третину відстає від показників ЄС, за часткою хай-тек продукції в експорті – у 4-8 разів, за енергоефективністю – у десятикратному. Завдяки введенню нових технологій приріст ВВП становить 0,7% проти 60-90% у розвинених країнах. За дослідженнями, що проводилися в рамках Державної програми прогнозування науково-технічного та інноваційного розвитку, було зазначено, що науковий потенціал аграрної науки України, за наявності необхідних інвестицій, дає можливість вийти на світовий рівень у таких галузях науки і технологій, як селекція рослин і тварин, новітні біотехнології, збереження довкілля тощо [2].

До основних проблем державної підтримки сільського господарства в Україні відносять: відсутність довіри до держави у цій сфері з боку сільгоспвиробників; недостатній рівень впливу заходів бюджетної підтримки на розвиток вітчизняного сільського господарства [7].

Державне регулювання та підтримка фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств повинна враховувати наступні напрямки:

- активне стимулювання інтеграційних процесів, об'єднання та кооперації капіталів, пільгове залучення грошових коштів для інвестування аграрного виробництва;

- здійснення ефективної антимонопольної політики регулювання цін на продукцію природних монополій та регулювання пропорцій внутрішнього і міжгалузевго обміну;

- здійснення протекціоністської політики держави з метою захисту вітчизняних товаровиробників від нерівної конкуренції імпортованих товарів на вітчизняному ринку;

- гарантування широкого державного замовлення на найважливіші види сільськогосподарської продукції з гарантованими високими цінами на них;

- гарантування сільськогосподарських підприємств доступними кредитами, інвестиціями з урахуванням специфіки сільськогосподарського виробництва [1, с. 61].

Держава має потенційну можливість підтримувати сільськогосподарські підприємства через наступні механізми: компенсація банківських відсотків, підтримка на поворотній основі (бюджетні кредити), державні гарантії, підтримка за напрямами, підтримка в рамках державно-приватного партнерства, підтримка за рахунок міжнародних коштів. Компенсації банківських відсотків підлягають відсотки по кредитах банків, у тому числі іноземних, МФК, ЄБРР, нерезидентів, що отримують кошти від облігацій на міжнародних ринках, лізингових платежів. Компенсація здійснюється у розмірі подвійної облікової ставки НБУ на дату нарахування відсотків для кредитів у національній валюті і 7% (але не вище розмірів, передбачених кредитними договорами) для кредитів в іноземній валюті. На 2018 р. загальна сума держпідтримки АПК складатиме 6,3 млрд грн: 4 млрд грн – розвиток тваринництва, 1 млрд грн – фермерство, 1 млрд грн – компенсація вартості придбаної с.-г. техніки вітчизняного виробництва, 300 млн грн – садівництво, 117,9 млн грн інші інструменти підтримки [8].

Існування проблеми фінансування інноваційної діяльності пов'язана з тим, що внутрішні інвестори не мають відповідних стимулів щодо інвестування у розвиток інноваційної діяльності, а іноземні інвестори не мають гарантій та захищеності фінансових вкладень. Не задовольняє існуючі фінансові потреби інноваційного розвитку підприємств і бюджетне фінансування. Тому для більшості вітчизняних підприємств головним джерелом фінансування інновацій є власні фінансові ресурси.

До фінансової складової механізму забезпечення інноваційної діяльності входять такі основні елементи, як державне фінансування, банківське та комерційне кредитування, зовнішнє інвестування, зокрема венчурне, та самофінансування, яке передбачає використання підприємствами власних коштів. Така структура цього механізму дозволяє мобілізувати всі наявні джерела фінансових ресурсів і спрямувати їх на створення умов для ефективної інноваційної діяльності та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств.

Застосовуючи досвід країн ЄС, Україні потрібно здійснити комплекс наступних заходів: здійснення ефективної державної інноваційної політики, погоджуючи темпи і пропорції розвитку науки, технологій і виробництва; удосконалення механізму захисту прав інтелектуальної власності та процедур патентного захисту інновацій; забезпечення сприятливого клімату для створення власних наукомістких виробництв повного циклу шляхом використання різних форм

державної підтримки; розвиток інноваційної інфраструктури шляхом покращення системи інформаційного забезпечення інноваційної діяльності, сертифікації і впровадження розробок, підготовки і перепідготовки кадрів; забезпечення комерціалізації наукових результатів шляхом формування основ для ефективного партнерства державного та підприємницького секторів в інноваційній сфері [10].

Реалізація напрямів розвитку інноваційної діяльності в Україні дасть змогу підвищити рівень інноваційної активності підприємств, стабілізувати прискорений процес оновлення виробництва, ефективно використовувати внутрішні та залучені зовнішні інвестиції на інноваційну діяльність. Таким чином, державне регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств – це сукупність методів, інструментів та важелів механізми управління / Г.Є. Павлова. Монографія. – Київ: ТОВ ДКС Центр, 2015. – 354 с.

Висновки і пропозиції. Розвиток інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств можливий лише за підтримки держави, яка повинна створювати умови, що дозволяють всім суб'єктам ринку інновацій розробляти їх, просувати і впроваджувати у виробництво. Реформування аграрної галузі України, євроінтеграційний поступ сільськогосподарських підприємств потребують відповідної інноваційної платформи, яку має вирізняти системний науковий підхід, що ґрунтується на світовому досвіді та спрямований на підвищення ефективності відтворювальних процесів в галузі.

Державне регулювання фінансового забезпечення інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств повинно здійснюватися шляхом зменшення прямих методів стимулювання, як безповоротних (фінансування, інноваційних проектів, здешевлення кредитів), так і поворотних бюджетних фінансувань (пільгового кредитування, цільових програм, укладання контрактів з інноваційними фірмами на розробку нової продукції) та відповідного збільшення непрямих методів регулювання – кредитних, податкових, амортизаційних.

Список літератури:

1. Зеліско І.М. Управління фінансовими ресурсами аграрно-промислових компаній: монографія / І.М. Зеліско. – К.: Компринт – 2014. – 420 с.
2. Інновації або смерть: як бізнесу вижити на тонучому кораблі «Україна». Режим доступу: <http://www.epravda.com.ua/publications/2017/08/16/628080/>. – Назва з екрана.
3. Макаренко П.М. Цінова політика як фактор підвищення дохідності аграрного виробництва в умовах світової організації торгівлі / П.М. Макаренко // Економіка АПК. – 2008. – № 5. – С. 44–48.
4. Павлова Г.Є. Інноваційний розвиток аграрного сектора національної економіки: теоретичні засади, методологія, механізми управління / Г.Є. Павлова. Монографія. – Київ: ТОВ ДКС Центр, 2015. – 354 с.
5. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2016–2017 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://edclub.com.ua/analityka/pozyciya-ukrayiny-v-reytingu-krayin-svitu-za-indeksom-globalnoyi-onkurentospromozhnosti-1>.
6. Explore the interactive database of the GII 2017 indicators [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>. – Назва з екрана.
7. Панухін О.В. Напрями та шляхи трансформації державної підтримки суб'єктів аграрної сфери України / О.В. Панухін // Актуальні проблеми інноваційної економіки – 2017. – № 1. – С. 5–10.
8. Програми підтримки агросектору ефективні лише в форматі проектів розвитку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/25325>. – Назва з екрана.
9. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010–2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / Авт.-упоряд.: Г.О. Андрощук, І.Б. Жилияєв, Б.Г. Чижевський, М.М. Шевченко. – К.: Парламентське вид-во, 2009. – 632 с.
10. Сусіденко Юлія, Сіташ Тетяна. Інноваційний розвиток підприємств: європейський досвід / Юлія Сусіденко, Тетяна Сіташ // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2016. – № 3. – С. 23–35.

Кисиль С.С.

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ГОСУДАРСТВЕННОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ ФИНАНСОВОГО ОБЕСПЕЧЕНИЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

В статье раскрыто экономическое содержание государственного регулирования деятельности сельскохозяйственных предприятий. Представлена сущность финансовой поддержки аграрной отрасли. Показаны позиции Украины в глобальном рейтинге инновационности и по уровню глобальной конкурентоспособности. Идентифицированы существующие проблемы финансирования инновационной деятельности в Украине. Выявлены современные тренды государственной финансовой поддержки деятельности предприятий. Предложены приоритетные направления государственного регулирования финансового обеспечения инновационного развития сельскохозяйственных предприятий.

Ключевые слова: государственное регулирование, государственная финансовая поддержка, финансовое обеспечение, инновационная деятельность, инновационное развитие, сельскохозяйственные предприятия, аграрная отрасль.

Kysil S.S.

NSC “Institute of Agricultural Economy”

STATE REGULATION OF INNOVATIVE DEVELOPMENT FINANCIAL PROVISION OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary

The article deals with the economic content of state regulation of agricultural enterprises. The essence of financial support of the agrarian sector is presented. The position of Ukraine in the global innovation ranking and the level of global competitiveness is presented. The problems of innovative activity financing in Ukraine has been identified. The modern trends of state financial support of enterprises activity are revealed. The priority directions of the state regulation of financial provision of innovative development agricultural enterprises are offered.

Keywords: state regulation, state financial support, financial provision, innovation activity, innovation development, agricultural enterprises, agrarian sector.